

Pavel Světlík, Rodina sedláka Víta v represích režimu jedné strany, diplomová práce, UK v Praze, Pedagogická fakulta, KDDD, 2009 – posudek práce

Svou diplomovou práci věnoval Pavel Světlík justičnímu zločinu, spáchanému na hostinském a sedláku Josefu Vítovi a na dalších rolnících z Náchodska i jejich rodinách. Státní bezpečnost mu dala označení Teror Náchod; pod tímto názvem byl veden spis, uložený dnes v Archivu bezpečnostních složek. Myslím, že je třeba pochválit autora již za zvolený námět – o policejně bezpečnostních aspektech 50. let, zejména o procesech (tedy o procesech se známými osobnostmi), víme už celkem dost, prací, které by se zabývaly osudy širší veřejnosti neznámých lidí, obzvlášť z venkovského prostředí, je však stále málo.

V prvních kapitolách se autor – na základě existující literatury – zabývá situací v zemědělství a zemědělskou politikou KSČ po roce 1945. Zvláštní pozornost věnuje přirozeně situaci středních a větších rolníků a združstevňování.

Jádro práce tvoří kapitoly 5-12. V nich autor líčí místo dění – několik vesniček na Náchodsku, hlavního hybatele děje – záhadného mladíka Miloslava Stejskala a konečně i osudy hlavních protagonistů příběhu – Josefa Víta a jeho stejnojmenného syna. Stejskal se zde zčistajasna objevil jako agent Západu a mstitel sedláků, nucených ke vstupu do družstev a trápených neúměrně stanovenými kvótami dodávek či dalšími šikanami; pokud zůstal u výhrůžek, nacházel vlastně všude podporu a sympatie, když však použil skutečně zbraně a pokusil se zabít dva funkcionáře, vyvolal pochopitelně zděšení. V rozsáhlé akci ho policie dopadla, v přestřelce Stejskal zahynul. Okrajově (ale zřejmě nikoli náhodou) se Stejskal setkal i s Josefem Vitem, jemuž bylo toto setkání osudné. Josefa Víta vylíčil autor jako zástupce těch nejlepších tradic českého selství – pracovitý, inteligentní, solidní, samostatný člověk s velkou autoritou pro celé venkovské společenství akceptoval první fázi vytváření družstev, která hospodaření skutečně prospívala, ale odmítl další kroky, které přinášely – jak ostatně ukázala pozdější praxe – jen škodu. Režim měl tedy nesporně zájem na tom, aby tohoto odpůrce dalšího združstevňování umlčel. Bezpečnost z něj tedy udělala bez důkazů Stejskalova spoluviníka; Vít byl ještě s jinými postaven před soud a v zmanipulovaném procesu a na základě vynucených svědeckví odsouzen k nejvyššímu trestu. Odvolání bylo zamítnuto, milost neudělena. Ale ani to nestačilo, odsouzena byla i Vítova manželka a děti byly poslány do dětského domova, aby nepodléhaly reakční výchově prarodičů.

V tomto okamžiku se autor zaměřuje na život druhého hrdiny – Josefa Víta mladšího. Ten se celý život snažil odhalit pravdu o procesu a usiloval o otcovu rehabilitaci. I když se netajil svými názory, neměl vlastně nikdy žádné velké potíže a dokázal se v životě docela dobře prosadit. Dokazuje to nepochybně, že režim slábl a snad i dostával trochu rozum nebo že se jeho protagonisté styděli za zločiny svých předchůdců. Zároveň se tu ale také projevuje i nepochybná síla selských elit, jejichž příslušníci (resp. jejich potomci) se po decimaci na počátku 50. let opět dostali do popředí.

Tato odolnost (o níž se autor výslovně nezmiňuje, z jeho líčení však jasně vyplývá a je navíc podložena mnoha jinými osudy a zkušenostmi) by si zasloužila možná obsáhlejší zmínku. Rovněž si myslím, že autor by měl věnovat větší pozornost popisu a rozboru pramenného materiálu. O záznamech StB, zejména o jejich konkrétní podobě, se toho stále moc neví, a přitom se jim přikládá taková důležitost. Proto by bylo velice důležité, aby historici, kteří s nimi pracují, je skutečně studovali a podrobovali kritice – prostě k nim přistupovali jako k jiným pramenům. Ze Světlíkova textu se nedozvíme, co všechno spis obsahuje, zda jsou v něm uvedeny všechny výsledky nebo třeba některé evidentně scházejí, zda se do něj později nezasahovalo atd. Autor také nenapsal, zda hledal další prameny, jak k procesu samotnému, tak třeba k režii veřejných vystoupení proti údajným pachatelům.

Co se týče hodnocení celého případu, Světlík správně soudí, že je stále dost nejasný. Klíčová je zejména postava M. Stejskala. Jednal na vlastní pěst nebo podle scénáře StB? I když se nedá vyloučit první možnost a Stejskal možná skutečně nebyl normální a jednal samostatně, zdá se nesrovnatelně pravděpodobnější, že byl manipulován StB – i když její účast se nedá v tomto směru jednoznačně dokázat. Domnívám se ale, že Světlík přehlédl jednu možnost jak případ vysvětlit. Světlík předpokládá, že s ním StB hrála otevřenou hru a on se jí zavázal, že jí bude sloužit jako provokatér – já bych řekl, že by působil věrohodněji, kdyby sám věřil ve své poslání bojovníka proti komunismu; myslím, že by mu mohl nějaký agent StB klidně namluvit, že ho úkolem strašit funkcionáře nebo dokonce spáchat na ně atentát pověřuje nějaká západní tajná služba.

Diplomová práce P. Světlíka se čte velmi dobře, jeho svižný, publicisticky laděný styl však na některých místech snižuje srozumitelnost – někde by prostě byla na místě spíše jednoduchost. Kvalitu textu bohužel velice sráží slabá úroveň pravopisu.

V každém případě ale Světlíkovu práci považuji za velice cennou, navrhuji, aby byla připuštěna k obhajobě a aby byla hodnocena jako výborná. Dále doporučuji, aby byla navržena na nějakou cenu (Bolzanovu, Hlávkovu), uznána jako rigorózní a především (ovšem po jistých úpravách) vydána tiskem.